

2.1.4 Introduktionen i Enuma Elish – en jämförelse.

En fokusering på Tiamat-tēhôm och andra spår av en tänkt kaoskamp i 1 Mos 1:2 har kanske bidragit till att forskare ibland försummat en jämförelse mellan texternas introduktion. Sekvensen med Marduks strid mot Tiamat förekommer först i mitten av Enuma Elish. Eftersom jag identifierat de två inledande verserna som en introduktion ska jag göra en jämförelse med denna och introduktionen i Enuma Elish, alltså raderna 1–9. Finns det något gemensamt i texternas introduktion?

I Enuma Elish beskrivs en situation då ingenting fanns förutom gudarna Apsu och Tiamat, inga andra gudar, ingen jord, ingenting. Så här lyder introduktionen:

”När ovan himlen inte hade kallats
och nedan jorden inte nämnts vid namn
då Apsu, den första som avlade dem
och Mummu-Tiamat, som födde dem alla,
blandade sina vatten till ett,
hade inga betesmarker samlats, inga stråbäddar fanns.
När inga gudar hade blivit till,
inga namn nämnts och inga öden bestämts,
då skapades gudarna i deras inre.”

Den nioradiga introduktionen avslutas med att Apsus och Tiamats vatten blandas och nya gudar bildas i deras inre. Handlingen kan börja.

Notera att inledningen nämner att ”inga betesmarker hade samlats” och ”inga stråbäddar fanns”. Detta är en grov underdrift, ingenting annat fanns förutom Apsu och Tiamat. Ingen jord existerade där betesmarker och stråbäddar kunde finnas, jorden bildas ju senare av Tiamats slaktade kropp.¹

I skapelseberättelsen är det annorlunda. Den första meningen i skapelseberättelsen har konstaterats unik och har inga egentliga motsvarigheter i hittills kända texter.² Introduktionen beskriver en situation där universum redan är skapat men jorden fortfarande dysfunktionell.

¹ Heidel 1951, 88.

² Westermann 1994, 94; Gunkel 1997, 103; Mettinger 2011, 89.

Mörkret täcker djupen men ovan vattnen är Guds ande i rörelse. I skapelseberättelsen finns inte heller spår av flera gudar eller någon teogoni.³

Gemensamt för introduktionen i texterna är däremot att den beskriver ett lugnt och konfliktlöst tillstånd. Denna slutsats kan tyckas förvånande med tanke på den konflikt många forskare sett spår av i 1 Mos 1:2 just på basis av Enuma Elish. Kanske är det därför forskarna ofta inte noterat det gemensamma i texternas introduktion: en harmonisk och lugn situation beskrivs.⁴

2.3.3 Enuma Elish tavla V – en jämförelse

Himlakropparnas skapelse eller organisering behandlas på tavla V. Jag återger först texten varefter jag kommenterar och för en komparativ diskussion.

Han skapade ställningar för de stora gudarna.

Stjärnorna, deras avbilder, ställde han upp i stjärnbilder.

Han bestämde året, han drog dess gräns,

för var och en av de tolv månaderna satte han upp tre stjärnor.

När han hade ritat upp planer för årets dagar

grundade han Nebiru-stjärnans⁵ ställning för att bestämma deras gränser,

för att ingen av dem skulle gå fel eller irra.

Ställningar för Enlil och Ea grundade han med den.

Han öppnade portar på båda sidor av revbenen.⁶

Han gjorde riglarna starka till vänster och till höger.

I hennes⁷ mage skapade han zenit.

Han skapade Månen⁸ och anförtrrodde natten åt honom.

Han tilldelade honom nattens juvel, för att bestämma dagarna:

³ Något som noteras som en radikal skillnad. Heidel 1951, 97; Gunkel 1997, 126–127.

⁴ Ett undantag är Tsumura (1994¹, 33).

⁵ Wikander (2005, 94) menar att man inte kunnat fastställa vilken himlakropp som avses. Polstjärnan, Jupiter eller Merkurius är tre förslag som förekommit. Westermann (1994, 133-134) menar att det är Jupiter.

⁶ Tiamats revben.

⁷ Tiamats.

⁸ Speiser (1992, 68) översätter ”The moon he caused to shine”.

Varje månad, utan uppehåll, ska du markera med kronan.

Vid månadens början, när du lyser över landet

strålar du med dina horn för att bestämma sex dagar

och på den sjunde dagen med halv krona.

På den femtonde dagen ska du vara motstående, i varje

månads mitt.

Sedan, när Solen står mitt emot dig vid himlens botten –

avta då steg för steg och väx baklänges!

Vid dagen för ditt försvinnande – dra dig nära Solens väg.

...På den trettionde dagen ska du stå hos Solen en andra

gång.

Jag har bestämt tecknet, gå på dess stig.

... närmar sig och ger domslut

(Tjugo rader fattas då Marduk antas installera solen)

Tavlan inleds alltså med att Marduk skapar⁹ ställningar för stjärnorna, de astrologiska positionerna avses.¹⁰ Stjärnorna är gudarnas avbilder, deras manifestationer. Marduk skapar inte nya gudar som skulle manifesteras som nya stjärnor. Han endast organiserar stjärnorna i stjärnbilder. Detta är samtidigt en demonstration av hur Marduk använder sin nya maktposition som han förhandlat till sig:

”Med mina ord ska jag bestämma öden istället för er!”¹¹

”I hennes (Tiamats) mage skapade¹² han zenit”. Att magen kan vara platsen för zenit kan synas märkligt om man betänker att Tiamat beskrivs liggande med ansiktet uppåt.¹³

Sedan organiserar Marduk månens rörelser. Wikander översätter ”Han skapade månen och anförtrorde natten åt honom” medan Speiser översätter ”The moon he caused to shine, the night to him entrusting”. Marduk gör åtminstone så att månen lyser, natten anförtrors månen. Sedan fortsätter Marduk i sin nya roll som suverän härskare att bestämma öden. Han organiserar först stjärnorna och nu anförtror Marduk natten åt månen samt beskriver hur

⁹ Speiser (1992, 67) översätter ”constructed stations for the great gods”.

¹⁰ Wikander 2005, 93.

¹¹ Tavla III, rad 120.

¹² Speiser (1992, 68) översätter ”He established”.

¹³ Tavla V, raderna 53–57.

månen ska röra sig. Därefter är 20 rader fragmentariska då solen antas få motsvarande behandling som månen.¹⁴

Detta är ett avsnitt med mycket gemensamt texterna emellan. Marduk organiserar och bestämmer himlakropparnas öden, deras platser på himlavalvet. I skapelseberättelsen tilldelar Gud himlakropparna deras roll och funktion. Enligt min tolkning skapas inte himlakropparna i det här sammanhanget varken i skapelseberättelsen eller i Enuma Elish. I skapelseberättelsen rapporteras dock att Gud ”i begynnelsen” skapade universum, medan Marduk aldrig skapar himlakropparna som i Enuma Elish är gudarnas avbilder.¹⁵

Man behöver således även notera det som skiljer texterna åt. I Enuma Elish har Marduk efter sin upphöjelse till gudarnas ledare makt att bestämma över gudarnas öden genom att organisera deras manifestationer, stjärnorna. I skapelseberättelsen är himlakropparna inget annat än fysiska entiteter vars uppgift är att betjäna jordens invånare med ljus samt fungera som tecken för tider och sammankomster. Det intresse för zodiaken som präglar Enuma Elish är helt frånvarande i skapelseberättelsen. Likaså lyser mytologiska anspelningar, som de på Tiamats slaktade kropp och zenit som placeras i hennes mage, med sin frånvaro. I Enuma Elish föreskrivs månens gång detaljerat och mångordigt medan månen i skapelseberättelsen endast meddelas sin funktion. Texten i skapelseberättelsen är mycket kortare än motsvarande sekvens i Enuma Elish. Om man räknar med de 20 rader som saknas i Enuma Elish, som antas behandla solen, omfattar texten i skapelseberättelsen ca en fjärdedel av motsvarande text i Enuma Elish.

Man bör även notera att i Enuma Elish behandlas först specifikt stjärnorna mångordigt, sedan specifikt månen ännu mer mångordigt och i de rader som saknas antas solen behandlas på liknande sätt. I skapelseberättelsen tillskrivs himlakropparnas funktion i huvudsak gemensamt i egenskap av ”ljusen på himlens utsträckthet”. När de i vers 16 specificeras nämns de i följande ordning: det stora ljuset, det lilla ljuset och stjärnorna. Det som specifikt anges är att det stora ljuset ska härska över dagen och det lilla ljuset över natten liksom stjärnorna. Bland forskare noteras ibland att ordningen är den motsatta i jämförelse med Enuma Elish, men då bör man notera att ingen mångordig specifik beskrivning överhuvudtaget finns i skapelseberättelsen och därför haltar den jämförelsen betänkligt.¹⁶ Jag anser att en jämförelse av ordningsföljden är närmast betydelselös. Det finns ingenting att jämföra eftersom en specifik beskrivning av hur stjärnorna, månen eller solen organiseras saknas i skapelseberättelsen.

Jag vill ännu lyfta fram skillnaden i vad respektive text förmedlar. I skapelseberättelsen organiseras ingenting, det enda som händer är att himlakropparna tilldelas roll och funktion. I Enuma Elish ägnas, vad gäller stjärnorna, 100 % av texten åt att organisera dem. Vad månen anbelangar ägnas 85 % av texten åt att beskriva hur den ska röra sig på himlavalvet medan 15 % används för att ange dess roll och funktion: att lysa samt råda över natten.¹⁷ Jag

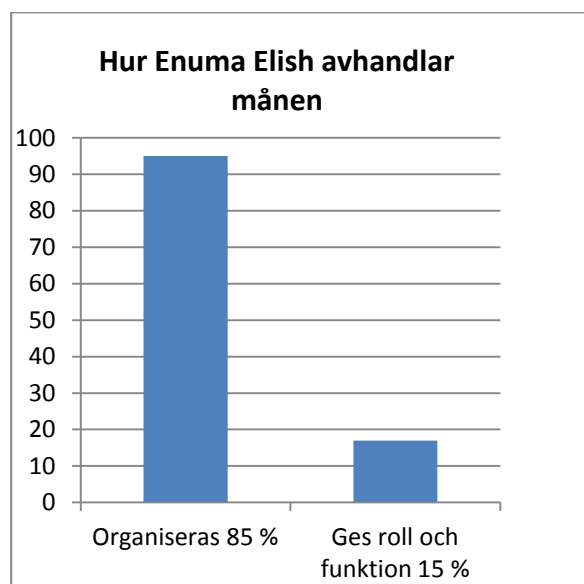
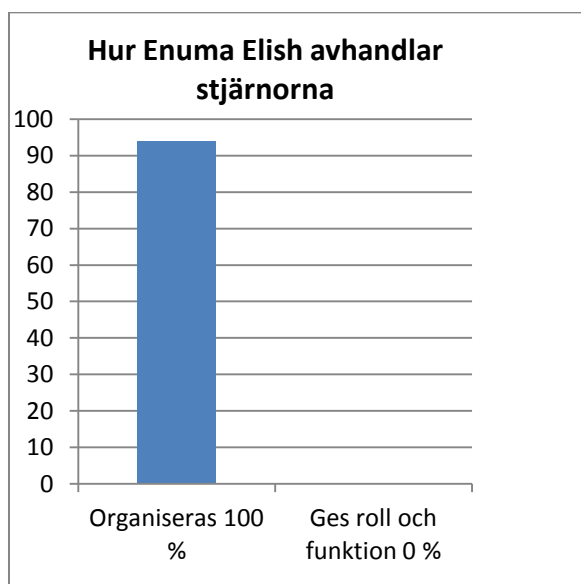
¹⁴ Speiser 1992, 68; Wikander 2005, 57–58.

¹⁵ Westermann 1994, 133.

¹⁶ Heidel 1951, 116–117; Hamilton 1990, 128.

¹⁷ Jag har kommit fram till procentsatserna genom att räkna antalet ord som jag bedömt ägnas åt respektive tema i de svenska översättningarna.

illustrerar förhållandet mellan hur mycket text som ägnas åt att organisera respektive ange roll och funktion i stapeldiagrammen nedan.

Himlakropparnas gemensamma funktion i skapelseberättelsen är mer mångfacetterad: de ska göra åtskillnad mellan dag och natt, de ska fungera som tecken för sammankomster samt för dagar och år och de ska lysa över jorden. I den andra repetitionen anges ännu att de ska regera över dagen och natten. I de två cirkeldiagrammen nedan illustrerar jag skillnaden i hur himlakropparna som helhet avhandlas dag fyra i skapelseberättelsen respektive Enuma Elish.¹⁸

Sammanfattningsvis kan således konstateras att dag fyra och inledningen av tavla V uppvisar yttre likhet. Men efter en mer noggrann granskning finns inte mycket som förenar. Det som egentligen sker i Enuma Elish är att Marduk visar sin makt genom att bestämma de andra gudarnas öden genom att bestämma deras gång och position. I skapelseberättelsen däremot proklamerar endast himlakropparnas roll och funktion och det finns inget tecken på att de är annat än fysiska skapade entiteter. I skapelseberättelsen är det Gud som skapat himlakropparna. Det är inte fallet med Marduk, han organiserar dem endast.

¹⁸ Den förmodade textsekvensen om solen saknas i det material som finns bevarat i Enuma Elish.

2.4.5 Komparativ diskussion

Innan jag diskuterar Enuma Elish och skapelseberättelsen angående skapelsen av människan ska jag något beröra även andra versioner som återfinns i texter från den antika främre orienten. Skapelsen av människan är vanligt förekommande i kosmogonier från den antika främre orienten och följer även i t.ex. Atrahasis och Eridu Genesis¹⁹ samma mönster såtillvida att människan skapas för att överta gudarnas arbete. Ett intressant drag jag vill lyfta fram finns dock i en av de egyptiska texterna, nämligen ”Instruktionen för kung Meri-Ka-Re”.

Denna instruktion skrevs av en kung i slutet av 2100-talet f.Kr. till sin tronföljare. Den version som finns bevarad är en papyruskopia från 1400-talet f.Kr. Instruktionen är drygt 150 rader lång. Bara några av raderna är intressanta för det här arbetet, men istället desto mer så. Avsnittet i fråga återfinns i slutet av instruktionen.²⁰

Strax innan det här avsnittet betonas vikten av att människan uppmärksammar och gör inskriptioner till gudarnas ära. Guden är nämligen medveten om vem som agerar i hans intresse. Efter detta konstateras att ”människan är en välregisserad hop, gudarnas boskap”.

Sedan börjar det verkligt intressanta: ”Han gjorde himmel och jord enligt deras²¹ önskemål och han drev tillbaka det dränkande vattnet/vattenmonstret. Han gjorde ”livets anda för deras näsborrar. De som har utgått från hans kropp är hans avbilder... .. Han gjorde för dem växter, djur, fågel och fisk för att föda dem”.²²

Här möter en ny tanke: jord och himmel är skapat enligt människans önskemål. Växter, djur, fåglar och fisk gjordes som föda för människan. De som utgått från hans kropp är hans avbilder. Anmärkningsvärda tankar i en instruktion från en regent till hans efterföljare. Demokratiseringstanken gällande funktionen som gudars avbild är således gammal även den.

Skapelsen av människan beskrivs trots allt på ett unikt sätt i skapelseberättelsen. Det specifika bārā’ som används så sparsamt under veckan förekommer trefaldigt i samband med att människan skapas. Skapelseakten då människan blir till är unik. Hennes upphöjda position och roll som Guds avbild framhävs. Människan får ansvar att som Guds ställföreträdare råda över skapelsen. Djur och växter skapas för att vara till nytta för människan.²³

Helt frånvarande är tanken att människan skulle ha som uppgift att föda eller på annat sätt betjäna Gud, lika frånvarande är alla religiösa plikter av alla slag. Det skapade finns för människans skull. Gud är närvarande och kommunicerar med människan i direkt tilltal. Han välsignar dem till förökning och uppfyllande av jorden. Unik är betoningen av man och kvinna tillsammans som Guds avbild. Att människan är Guds avbild är också motiveringen

¹⁹ Här är människan dock färdigt skapad, men hennes uppgift är att betjäna gudarna.

²⁰ Raderna 131-135. Wilson 1992², 417.

²¹ Människans.

²² Wilson 1992², 417. Den svenska texten är min egen översättning.

²³ Von Rad 2005, 150.

till varför det mänskliga livet är så värdefullt. Den som dödar en människa måste själv dö just därför att människan är Guds avbild.²⁴

I instruktionen till kung Meri-Ka-Re finns, som enda exempel jag känner till, tanken på att växter och djur liksom skapelsen i övrigt gjordes för människans skull. Detta är intressant. Men man bör dock notera att i samma text kallas människorna för ”gudarnas boskap”. De religiösa plikterna betonas också, t.ex. vikten av att göra inskriptioner till gudarnas ära. Gudarna konstateras också veta vem som agerar för deras sak.

I Enuma Elish finns kaoskampen och striden mot Tiamat i bakgrunden. Det mytologiska genomsyrar även skapelsen av människan då guden Qingu slaktas och av hans blod görs människan. Människans värde och uppgift är klar: att avlasta gudarna, bygga tempel åt dem och ta över gudarnas arbete. Däri ligger människans värde och uppgift.²⁵

Mot bakgrund av Enuma Elish och alla andra texter från den antika främre orienten jag bekantat mig med är skapelseberättelsens version av hur människan skapas unik. Betoningen av man och kvinna tillsammans som Guds avbild är ett unikt drag, men även att beskrivningen av människans tillblivelse och den därpåföljande delgivningen av hennes uppgifter är helt areligiös, den inkluderar inga kultiska uppgifter överhuvudtaget. Den materiella skapelsen anförtros människan och inga religiösa plikter av något slag föreskrivs. Detta är, som Von Rad noterar, mycket anmärkningsvärt.²⁶

2.5.6 Konklusion gällande berättelsernas syfte

Teogoni är en väsentlig del av Enuma Elish. Eposet betonar tillbedjan av Marduk och uppmanar människorna att inse att anledningen till deras existens är att bygga tempel samt föda och tillbe gudarna. Sarna är en av de forskare som lyfter fram att Enuma Elish fick status som Babylons nationella epos. Det reciterades och dramatiserades vid den viktigaste av årets religiösa fester, den vårliga nyårsfesten – akītu-festen.²⁷ Eposet hade således en viktig kultisk funktion. Den stödde, enligt Sarna, upprätthållandet av den babyloniska civilisationen med dess sociala normer och sätt att organisera sig. Lambert varnar dock för att betona det kultiska alltför mycket.²⁸ Han menar att det finns ingenting i textens innehåll som gör eposet otvetydigt kultiskt. Wikander anser att författaren avser förmedla att Babylons position och makt är baserad på förhållanden i gudavärlden.²⁹ I likhet med Sarna och Hamilton anser jag

²⁴ Wenham 2003, 16; Von Rad 2005, 146–150.

²⁵ Alter 1981, 29; Millard 1994, 119.

²⁶ Von Rad 2005, 147.

²⁷ Sachs 1994, 331–334.

²⁸ Lambert 1994, 104–105.

²⁹ Wikander (2005, 18) lyfter samtidigt fram skapelsetemat mycket mer än Sarna och Hamilton. Han kallar även eposet ”en text om världens skapelse”, vilket Hamilton (2005, 37) uttryckligen säger att det inte är.

att Enuma Elish primära syfte är att motivera Marduks gudomliga herravälde och ge stöd åt Babylons aspiration på världsherravälde.³⁰

Strukturen i skapelseberättelsen visade sig bestå av ett *inclusio* som utgörs av introduktionen och dag sju, däremellan görs jorden beboelig och fylls med liv. Höjdpunkten infinner sig dag sex med skapelsen av människan.³¹ Skapelseberättelsen handlar således uteslutande om universums skapelse. Där uttrycks ingenting av intrig, kamp eller strid. Ingen teogoni förekommer överhuvudtaget. Inte heller återfinns någon avslutande lovsång eller hyllning av något slag i avslutningen av berättelsen.³²

Min analys av innehåll, struktur och repetition stöder det Sarna framför när han påpekar följande: Skapelseberättelsen saknar helt en politisk dimension, det finns inga allusioner till Israel, Jerusalem eller templet. Den är även areligiös, människan föreskrivs inga religiösa plikter och berättelsen har inga kultiska anspelningar av något slag. På så sätt utgör skapelseberättelsen en fullständig brytning med traditionen i den antika främre orienten. Jag omfattar Sarnas bedömning.³³

Föreskrifterna för tabernaklet i 2 Mos 25:1–31:11 utgörs av sex litterära enheter som följs av en sjunde enhet, 2 Mos 31:12–18, som fokuserar på sabbaten. Sarna är en av de forskare som drar slutsatsen att strukturen är modellerad från skapelseveckan.³⁴ Att författaren uttryckligen motiverar sabbaten med att Gud avstod från arbete den sjunde dagen är uppenbart och på så sätt är sabbatsepisoden länkad till skapelseveckan. Men utöver att avsnittet innan kan delas in i sex delar har strukturen i övrigt ingenting gemensamt med skapelseveckan. Den första enheten sträcker sig över 197 verser, de övriga fem enheterna är endast mellan tre och 11 verser långa, sammanlagt inte mer än 36 verser. Skillnaden, inte likheten, gentemot skapelseveckans struktur som jag har redovisat i kapitel 2.5.3 är iögonenfallande. Inte heller förfärdigas någonting i den här sekvensen. Efter en närmare granskning ter sig Sarnas slutsats sakna stöd i empirin. Jag anser att man snarare kan se sabbatsföreskrifterna som något som omsluter guldkalvsepisoden som följer, för på andra sidan av den episoden upprepas åter sabbatsföreskrifter i början av 2 Mos 35 varefter arbetet tar vid där det slutade innan första sabbatssekvensen³⁵: tabernaklet börjar färdigställas. Det relevanta för det här arbetet är dock att varken Sarna eller jag menar att skapelseberättelsen skulle få en kultisk dimension även om 2 Mos 25:1–31:18 vore strukturerad utifrån skapelseveckan.³⁶

Det finns dock forskare som verkligen menar att skapelseberättelsen framförallt är en kultisk text. Innan jag går vidare med att formulera vad jag anser är skapelseberättelsens syfte ska jag kort diskutera de argument som förts fram av två av de forskare som betonar det kultiska, nämligen Mettinger och Walton.

³⁰ Sarna 1966, 7; Lambert 1994, 104; Tsumura 1994¹, 31; Hamilton 2005, 37; Wikander 2005, 22–23.

³¹ Heidel 1951, 120; Bird 1994, 345; Gunkel 1997, 119; Walsh 2001, 105.

³² Heidel 1951, 127.

³³ Sarna 1966, 9.

³⁴ Så även Sailhamer (1992, 298–310); Sarna 1996, 213–214.

³⁵ 2 Mos 31:12–18.

³⁶ Det finns även forskare som lyfter fram symbolik som relateras till templet och tabernaklet i Edenberättelsen framom skapelseberättelsen. Wenham 1994¹, 399–404; Martin 2000, 248–252.

Mettinger särskiljer ”ämne” och ”tema” och menar att även om ämnet för skapelseberättelsen är kosmogoni så är det övergripande temat ”människan skapad för gudsgemenskap och gudstjänst”. Det första argumentet Mettinger anför är detta: En av himlakropparnas uppgifter är att utmärka tider för ”sammankomster” alltså religiösa högtider. Det andra Mettinger anför är att i skapelseberättelsen skapas djur och växter ”enligt sina arter”³⁷. Denna formulering noterar Mettinger återkommer i 3 Mos 11 gällande rena och orena djur. Ett problem med det senare argumentet är att uttrycket i skapelseberättelsen inte används för att särskilja rena arter från orena. Istället används uttrycket för att ange t.ex. flygande djur enligt sina arter utan någon som helst åtskillnad mellan rena och orena arter. Inget i skapelseberättelsen presenteras som orent överhuvudtaget. Tvärtom konstaterar Gud i slutet av den sjätte dagen att allt var mycket gott. Skapelseberättelsens skildring kunde snarare användas för att argumentera mot en sådan uppdelning av rent och orent som förekommer i 3 Mos 11, sådan argumentering används i NT.³⁸

När något avskiljs genom det vanligt förekommande ordet *hibdîl* som Mettinger noterat vara typiskt för de kultiskt intresserade prästerskapet är det dock fel objekt som särskiljs om man vill dra paralleller till kultiska texter i 3 Mosebok. Land avskiljs från hav, mörker från ljus, vatten under fästet avskiljs från vatten ovan fästet osv. Utöver dessa argument anför Mettinger att välsignelse förekommer tre gånger och även präster ska utföra välsignelseakter. Sedan anför Mettinger avslutningsvis att människan, i likhet med tabernaklet, skapas efter en himmelsk urbild. Det sista argumentet anser jag är anmärkningsvärt eftersom Mettinger 20 sidor senare i samma bok argumenterar på ett övertygande sätt för att det är just så man inte längre ska tolka begreppet ”Guds avbild”.³⁹

Walton hänvisar till Weinfeld⁴⁰ när han argumenterar för att Gud vilar i sitt tempel den sjunde dagen. Den plats gudar vilar, i andra texter från den antika främre orienten, är i sitt tempel. Därför menar Walton att det ordnade kosmos utgör Guds tempel. Detta färdigställs under de sex dagarna, vilka Walton därför betraktar endast som en förberedelse för den sjunde dagen. Den sjunde dagen träder Gud in i sitt tempel och finner ro. Walton noterar nog att inget tempel nämns i skapelseberättelsen. Jag noterar även att det inte heller någonstans nämns att Gud träder in i detta kosmos-tempel den sjunde dagen. Walton bygger det antagandet på att gudar tenderar att träda in i sitt tempel den sjunde dagen i andra texter från den antika främre orienten. Speiser argumenterar på samma sätt. Speiser tolkar sjunde dagen i skapelseberättelsen som en direkt parallell till när Marduk firas med tempelbygge och hans 50 namn proklameras.⁴¹ Argumentationen bygger även delvis på att Speiser, liksom Sarna, anser att tabernaklets färdigställande är strukturerat enligt skapelseberättelsens mönster.⁴² Därför

³⁷ Eller som jag anser är en bättre översättning: ”enligt sina slag”.

³⁸ T.ex. 1 Tim 4:3–4. Mettinger 2011, 45–46, 77–78.

³⁹ Se kapitel 2.4.3. Mettinger 2011, 45–47, 62–76.

⁴⁰ Walton (2011, 191) anger Weinfelds ”Sabbath, Temple and the Enthronement of the Lord” som källa.

⁴¹ Speiser 1964, 10.

⁴² En slutsats jag även tidigare noterat inte är korrekt. Skapelseberättelsen består av åtta litterära enheter och använder sig av ett *inclusio* som omsluter de sex centrala enheterna, de sex skapelsedagarna. Skapelseveckan har även ett tydligt parallellt mönster där dag ett motsvaras av dag fyra, dag två av dag fem osv.

menar Speiser och Walton att även skapelseberättelsen egentligen är en beskrivning av ett tempelbygge.⁴³

Sådan argumentering Walton och Speiser ägnar sig åt är just sådan Von Rad varnar för, nämligen att läsa skapelseberättelsens text symboliskt istället för att förstå texten som den föreligger. Von Rad menar att det finns inga hymniska element eller något behov av att tolka någonting symboliskt i denna text.⁴⁴

Jag förstår logiken i de framförda resonemangen, även om de argument som framförts inte alltid visat sig hålla för en kritisk granskning.⁴⁵ Problemet är empirin. På basis av mina analyser i det här arbetet anser jag att det är tydligt att empirin inte stöder Waltons och Mettingers teori medan empirin är i harmoni med den slutsats Sarna drog, till vilken jag anslöt mig.⁴⁶

Jag vill ännu nämna något om sabbatsbudet och den sjunde dagen innan jag gör min konklusion. I samband med de 10 budorden relateras sabbatsbudet till skapelseveckan.⁴⁷ Sarna konstaterar att sabbaten är symbolen för förbundet mellan Gud och Israel.⁴⁸ Man bör notera att de sabbatsföreskrifter som föreligger i Pentateuken inte fokuserar på det kultiska eller religiösa.⁴⁹ Tvärtom, de betonar att man ska avstå från arbete precis som Gud gjorde den sjunde dagen.⁵⁰ Att sabbatsbudet med sina stränga föreskrifter om att avhålla sig från vanligt arbete motiveras med att Gud avstod från arbete den sjunde dagen ger stöd för synen att det inte finns några kultiska anspelningar med Guds vila den sjunde dagen. Gud avstod från arbete, så ska också människan göra. Att detta verkligen är vad sabbaten och sabbatsbudet avser kommer med tydlighet fram i 2 Mos 31:14:

Den som ohelgar den skall straffas med döden, ty var och en som på den dagen gör något arbete han skall utrotas ur sin släkt.

Att detta verkligen var vad som avsågs kommer med brutal tydlighet fram i 4 Mos 15:32–36.⁵¹

⁴³ Walton 2011, 178–184, 190–192.

⁴⁴ Von Rad 1972, 47–48.

⁴⁵ Mettingers argument med att himlakropparna även ska ange tider för sammankomster samt att välsignelse förekommer har jag inga invändningar mot. Dessa två argument räcker dock inte när så mycket annat, t.ex. entydiga resultat från de analyser av empirin jag gjort, motsäger den syn Mettinger företräder på den här punkten.

⁴⁶ Det jag anslöt mig till var alltså detta: Skapelseberättelsen saknar helt en politisk dimension, det finns inga allusioner till Israel, Jerusalem eller templet. Den är även areligiös, människan föreskrivs inga religiösa plikter och berättelsen har inga kultiska anspelningar av något slag. På så sätt utgör skapelseberättelsen en fullständig brytning med traditionen i den antika främre orienten.

⁴⁷ 2 Mos 20:8–11.

⁴⁸ Sarna 2000, 396–397.

⁴⁹ 2 Mos 20:8–10; 23:12; 31:15; 35:2; 3 Mos 19:3, 30; 23:3; 26:2; 5 Mos 5:12–15. Endast i 3 Mos 23:3 nämns ”helig sammankomst” i samband med sabbaten utöver förbud mot arbete. Övriga åtta exempel nämner bara det viktiga av att avstå från arbete.

⁵⁰ Samma sak gäller föreskrifter för sabbatsåret i 2 Mos 23:11.

⁵¹ När israeliterna var i öknen ertappades en man med att samla ved på sabbatsdagen. De som kom på honom med detta förde honom inför Mose och Aron och hela menigheten. Mannen sattes i förvar eftersom de inte hade fått något besked om vad som skulle göras med honom. Herren sade till Mose: Mannen skall straffas med döden.

Nu till min konklusion gällande skapelseberättelsens syfte. Även om jag avvisat Mettingers tolkning av vad som är skapelseberättelsens tema anser jag att han har delvis rätt när han senare uttrycker att syftet med skapelseberättelsen är att undervisa om hur skapelsen och Gud är relaterade till varandra.⁵² Den utsagan missar dock det människocentrerade jag konstaterat genomsyrar texten. Skapelseberättelsen är berättad utifrån människans synvinkel, den är ingen neutral beskrivning av hur universums skapelse gick till. Jag skulle därför hellre beskriva syftet såhär: Syftet med skapelseberättelsen är att undervisa om hur människan förhåller sig till Gud och till resten av skapelsen.⁵³

Men jag anser inte att man får bortse från att den kosmogoni som presenteras omfattar alla viktiga delar i det synliga universum.⁵⁴ Detta är unikt och anmärkningsvärt och måste tas i beaktande. För att uppfylla det syfte jag nyss formulerade skulle författaren inte ha behövt använda mer än tre meningar. Det enda ämnet i skapelseberättelsen är, som Mettinger konstaterat, kosmogoni och syftet kan givetvis vara att presentera just en sådan. Detta får även stöd av att det tema som anges i *inclusio* endast är skapelse. Det tema som anges i *ett inclusio* är även huvudtemat för den text som detta *inclusio* innesluter.⁵⁵ Vad gäller skapelseberättelsen sägs i den första delen av *inclusiot* att universum är skapat men jorden obeboelig och ofruktsam och i den andra delen av *inclusiot* har jorden fyllts med liv och gjorts fruktbar.⁵⁶

Jag anser ändå att en syntes är nödvändig. Den blir min slutliga konklusion gällande skapelseberättelsens syfte och lyder så här: Syftet med skapelseberättelsen är att presentera en kosmogoni som även klargör människans förhållande till Gud och den övriga skapelsen. Skapelseberättelsen och Enuma Elish har således helt olika syfte.

3 Avslutning

I kapitel 3.1 kommer jag först att sammanfatta resultatet av forskningsfrågorna varefter jag gör en konklusion gällande relationen mellan Enuma Elish och skapelseberättelsen. Jag presenterar också en annan berättelse i GT jag, till skillnad från skapelseberättelsen, anser har liknande syfte som Enuma Elish. I kapitel 3.2 blickar jag framåt mot vidare forskning.

Hela menigheten skall stena honom utanför lägret. Menigheten förde honom utanför lägret och stenade honom till döds, så som Herren hade befallt Mose.

⁵² Mettinger (2011, 78) åsyftar egentligen gudstjänst och människans gudsgemenskap.

⁵³ Bird (1994, 338) uttrycker även det duala förhållandet som betonas, dels till Gud och dels till den övriga skapelsen.

⁵⁴ Bird (1994, 337) säger att författaren främst betonar hela skapelsens beroende av Gud, samt den ordning med vilken skapelsen blev till.

⁵⁵ Jfr Ps 150. Bauer & Traina 2011, 117-118.

⁵⁶ Amit 2001, 18; Bauer & Traina 2011, 117-118; Mettinger 2011, 77.

3.1 Sammanfattning och konklusion gällande relationen mellan texterna

Svaret på fråga ett, gällande vilken roll och funktion de två första verserna har i skapelseberättelsen, blev att de är en introduktion till vad som följer. Detta i likhet med de nio första raderna i Enuma Elish. Det som beskrivs är en harmonisk situation där universum är på plats, dock så att jorden ännu är dysfunktionell. Inga spår forskare hävdar av en kaoskamp i vers två kunde bekräftas. Jag noterade även att introduktionen till Enuma Elish också den uttrycker en harmonisk situation utan strider.

I fråga två behandlade jag fästet. Det fäste som sträcks ut den andra dagen beskrivs med sådana ord och tillsammans med sådana uttryck i övriga GT som gör att man associerar till något tunt. Fästet förliknas vid något böjbart av typen duk eller gardin. Stöd för att fästet skulle vara något kraftigt eller tjockt kunde inte påvisas. Synen att GT i allmänhet uttrycker en uppfattning om att fästet har konkreta öppningar kunde avvisas, samtidigt kunde uppfattningen att regn kommer från moln beläggas. Jag noterade likheter med Enuma Elish genom att ett slags fäste i form av halva Tiamats kropp eller eventuellt hennes hud spänns upp av Marduk. Jag noterade även uppfattningen att regn kommer från moln även uttrycks i Enuma Elish. Där bildas molnen av Tiamats spott.

I fråga tre diskuterade jag möjligheten att förstå händelserna dag fyra endera så att himlakropparna skapades dag fyra eller så att de endast tilldelades sin roll och funktion den dagen. Jag slöt mig till den senare uppfattningen, vilket innebär en likhet med Enuma Elish såtillvida att inte heller Marduk skapar himlakropparna. Marduk bestämmer endast deras hur de ska placera sig och röra sig på himlavalvet.

Trots denna yttre likhet finns även avgörande skillnader. Det intresse för zodiaken som präglar Enuma Elish är helt frånvarande i skapelseberättelsen. Likaså lyser mytologiska anspelningar med sin frånvaro. I Enuma Elish föreskrivs månens gång detaljerat medan endast dess funktion anges i skapelseberättelsen. Texten i skapelseberättelsen är också mycket kortare, endast ca en fjärdedel av motsvarande sekvens i Enuma Elish.

Jag noterade även att i Enuma Elish behandlas först specifikt stjärnorna, sedan specifikt månen och i de rader som saknas antas solen behandlas på samma sätt. I skapelseberättelsen tillskrivs himlakropparnas funktion i huvudsak gemensamt i egenskap av ”ljusen på himlens utsträckthet”.

Skillnaden var stor vad gäller vad respektive text förmedlar. I skapelseberättelsen organiseras ingenting, himlakropparna tilldelas endast roll och funktion. Jag konstaterade att i Enuma Elish är situationen nästan den motsatta, där ägnas 92 % av texten att organisera himlakropparna.

Jag kunde således konstatera att dag fyra och inledningen av tavla V uppvisar yttre likhet. Men efter en mer noggrann granskning fanns inte mycket kvar som förenar. Det som

egentligen sker i Enuma Elish är att Marduk visar sin makt genom att bestämma de andra gudarnas öden.

Skapelsen av människan och hennes roll och funktion diskuterades i fråga fyra. Jag kunde konstatera att skillnaden är stor mellan texterna. I Enuma Elish skapas människan för att avlasta gudarna medan universum färdigställs för människans skull i skapelseberättelsen. Människans position som Guds avbild, tillsammans som man och kvinna, är utmärkande. Ett unikt drag är också att Gud talar direkt till människan i skapelseberättelsen.

När jag i fråga fem analyserade texternas syfte blev resultatet att även det divergerar. Skapelseberättelsen beskriver skapelsen av hela universum men med fokus på jorden. Höjdpunkten inträffar när människan skapas. Enuma Elish å sin sida beskriver Marduks väg till makten och hur den går via besegrandet av den fruktansvärda Tiamat. Eposets höjdpunkt infinner sig i slutet av berättelsen när Marduk intar sitt konungadöme över alla andra gudar och hans 50 namn proklameras. Jag konstaterade att Enuma Elish syfte är att motivera Marduks gudomliga herravälde och ge stöd åt Babylons aspiration på världsherravälde medan skapelseberättelsens syfte är att presentera en kosmogoni som även klargör människans förhållande till Gud och den övriga skapelsen. Hur texterna är komponerade uppvisar heller ingenting gemensamt vad gäller varken omfattning, struktur eller bruk av repetition och variation. Medvetet bruk av ordfrekvens som jag fann belägg för i skapelseberättelsen är omöjlig att kontrollera i Enuma Elish eftersom den text som finns bevarad är ofullständig. Jag ser dock ingen anledning att förvänta mig en sådan användning i Enuma Elish med tanke på den stil som i övrigt präglar eposet.

Vad kan då på basis av den forskning jag presenterat i det här arbetet sägas om relationen mellan skapelseberättelsen och Enuma Elish? Jag tar endast ställning till tre olika ståndpunkter jag noterat bland forskarna. Många forskare utgår från en babylonisk bakgrund för skapelseberättelsen och ser framförallt Enuma Elish som en förlaga.⁵⁷ Det rådde i stort sett konsensus om detta från publikationen av Gunkels ”Schöpfung und Chaos” 1895 fram till Speisers kommentar över 1 Mosebok 1964.⁵⁸ Hess och Niehaus lyfter fram Friedrich Delitzsch, med sitt berömda verk ”Babel und Bibel” som en annan stark förespråkare av en nära förbindelse mellan babylonisk och israelisk kultur och den förras överlägsenhet gentemot den senare.⁵⁹ En del av dessa forskare hävdar att skapelseberättelsen är något av en avmytologisering av Enuma Elish. En annan grupp menar att skapelseberättelsen är skriven i en slags tyst polemik gentemot Enuma Elish.⁶⁰ Tsumura lyfter fram att det finns en tredje

⁵⁷ Heidel 1951, 132; Speiser 1964, 9–11; Bird 1994, 344; Hess 1994¹, 6–11; Jacobsen 1994, 141–142; Millard 1994, 114–115, 126–128; Miller 1994, 145, 149; Gunkel 1997, 129–130; Gunkel 2006, 3–4, 12, 78–80; Niehaus 2008, 15, 21, 27; Brueggemann 2010, 24–25.

⁵⁸ Wenham 1987, 8; Niehaus 2008, 22–24. Jag har använt Gunkels (2006) verk i engelsk översättning.

⁵⁹ Hess 1994¹, 6–7; Niehaus 2008, 15, 25–28.

⁶⁰ Heidel 1951, 95–96, 130–140; Sarna 1966, 21–22; Von Rad 1972, 47–50, 55–56, 63–67; Wenham 1987, 8–10, 37; Bird 1994, 344; Hess (1994¹, 20) hänvisar till forskare som G. F. Hasel och A.W. Ultvedt som exempel på två forskare som starkt betonat en antimytologisk polemik; Westermann 1994, 126–134; Gunkel 1997, 103–117, 124; Sarna 2000, 18–20; Wenham 2003, 16; Gunkel 2006, 8, 80; Brueggemann 2010, 24–25; Mettinger 2011, 90.

grupp forskare som ifrågasätter denna koppling och menar att det verkar troligt att Enuma Elish inte har någon egentlig koppling till skapelseberättelsen.⁶¹

Innehållsmässigt finns fyra beröringspunkter mellan texterna som jag behandlat i forskningsfrågorna. En analys av innehållet som helhet resulterade dock i slutsatsen att berättelserna i grund är olika. I fråga fem kunde jag fastställa att varken berättelsernas innehåll som helhet, deras syfte, teknik eller struktur har något gemensamt förutom enskilda detaljer.

Innan jag drar min slutsats vill jag behandla det som Speiser och Heidel bägge lyfter fram som det mest signifikanta argumentet för ett gemensamt ursprung: De menar att de skapelsesekvenser som är gemensamma följer i samma ordning i bägge berättelser. Detta är enligt Speiser tillräckligt för att utesluta någon möjlighet till ett slumpmässigt sammanträffande. Att det är så, säger Speiser, har alla välinformerade studenter insett. Den avgörande gemensamma ordningsföljden presenteras i följande tabell med Enuma Elish till vänster och skapelseberättelsen till höger.⁶²

1	Gudomlig ande och kosmisk materia samexisterar och är bägge eviga	Gudomlig ande skapar kosmisk materia och existerar oberoende av denna
2	Urtida kaos. Tiamat omgiven av mörker	Jorden är öde och tom med mörker som täcker djupet (têhôm)
3	Ljus utgår från gudarna	Ljuset skapas
4	Fästet skapas	Fästet skapas
5	Torrt land skapas	Torrt land skapas
6	Himlalljusen skapas	Himlalljusen skapas
7	Människan skapas	Människan skapas
8	Gudarna vilar och firar	Gud vilar och helgar den sjunde dagen

Vad gäller de två första punkterna är det gemensamma att ett harmoniskt utillstånd beskrivs, även om olikheten i vad som beskrivs är mycket stor.⁶³ Punkt tre är dock i högsta grad diskutabel.⁶⁴ I skapelseberättelsen skapas ljuset för jordens behov och leder till en växling mellan dag och natt. I Enuma Elish berörs inte detta, utan dag och natt existerar ändå från första början av eposet. Redan rad 13 på tavla I berättas att gudarna Anshar och Kishar gjorde dagarna långa, de lade år till år. Lite senare klagar Apsu över att han inte får vila på dagen eller sova om natten.⁶⁵ Dag och natt förutsätts alltså direkt från början. I introduktionen antyds inte heller något mörker.⁶⁶ Jorden skapas först i slutet av tavla IV. Ingenstans nämns att ljuset skulle skapas. Vad gäller belysning av jorden så berättas direkt efter att Tiamat slaktats hur

⁶¹ Heidel 1951, 138–139; Wenham 1987, 8–9; Lambert 1994, 96–106; Millard 1994, 126–128; Tsumura 1994¹, 31–32; Boice 1998, 24; Tsumura 2005, 38; Niehaus 2008, 22.

⁶² Heidel 1951, 129; Speiser 1964, 10.

⁶³ Se kapitel 2.1.

⁶⁴ Vilket nog Heidel (1951, 129) noterar.

⁶⁵ Tavla I, rad 38.

⁶⁶ Tavla I, raderna 1–9.

himlakropparnas gång bestäms och hur Marduk får månen att lysa.⁶⁷ Den naturliga slutsatsen borde därför vara att det som belyser jorden i Enuma Elish är stjärnorna, samt månen och solen. Att dessa sedan är gudars avbilder är sedan en annan sak. Så endera bör man konstatera att ljuset existerar från början eller så att det för jordens behov skapas direkt efter att Tiamat slaktats.

Punkt fyra, gällande fästets skapelse, har jag redogjort för i kapitel 2.2. Att som punkt fem hävda att bägge berättelser sedan redogör för jordens skapelse är nog en märklig slutsats. Direkt efter att fästet, som utgörs av en del av Tiamats kropp, satts upp i Enuma Elish nämns inte jorden med ett ord utan därefter följer beskrivningen av himlakropparnas ordnande och hur månen börjar lysa, samt hur Marduk skapar molnen. Först efter detta följer beskrivningen av hur Marduk börjar forma jorden med berg och floder m.m.⁶⁸

Skapelsen av människan föregår gudarnas vila och fest i Enuma Elish. Att påstå att gudarna vilar är en fri tolkning, ingenstans nämns att de nu skulle vila, dock nog att de hyllar Marduk. Apsus ursprungliga klagan redan på tavla I var att de andra gudarna hindrade honom från att vila på dagen och sova om natten.⁶⁹ Således kan man hävda att det var vila och ro som präglade situationen innan Apsu och Tiamat blandade sina vatten och nya gudar föddes. Guds vila i skapelseberättelsen består egentligen i att han avhöll sig från arbete.⁷⁰ På basis av vad jag framfört anser jag att en korrekt beskrivning av ordningsföljden vore den som framgår av tabellen nedan. Enuma Elish beskrivs i den vänstra kolumnen och skapelseberättelsen i den högra.

1	Gudomlig ande och kosmisk materia samexisterar och är bägge eviga	Gud skapar kosmisk materia och existerar oberoende av denna
2	Ljus utgår från gudarna ⁷¹	Jorden är öde och tom med mörker som täcker djupet (tēhôm)
3	Urtida kaos och kaoskamp	Ljuset skapas
4	Fästet skapas	Fästet skapas
5	Himlaljusen skapas ⁷²	Torrt land skapas ⁷³
6	Torrt land skapas	Himlaljusen skapas
7	Människan skapas	Människan skapas
8	Gudarna vilar och firar	Gud vilar och helgar den sjunde dagen

⁶⁷ Tavla V, raderna 1–23.

⁶⁸ Vilket jag redogjorde för i slutet av kapitel 2.2.6.

⁶⁹ Tavla I, rad 38.

⁷⁰ Se kapitel 2.5.3.

⁷¹ Det finns inget tillfälle då gudarna börjar ”lysa”. Således kunde punkt två i Enuma Elish anslutas till punkt ett.

⁷² Egentligen är verbet ”skapas” direkt missvisande. Marduk skapar inte stjärnorna, han endast organiserar dem. Dag fyra tillskriver Gud endast himlakropparna deras funktion. Jag använder i alla fall samma term som Heidel och Speiser gjort, eftersom det är endast ordningsföljden jag fokuserar på i denna tabell.

⁷³ Jag använder ”skapas” eftersom Heidel och Speiser använder det uttrycket. Att jorden avskiljs från havet vore en mer korrekt beskrivning gällande skapelseberättelsen och att Marduk formar Tiamats kropp till berg och floder vore den korrekta beskrivningen i Enuma Elish.

Nu är likheten i ordningsföljd långt ifrån iögonenfallande. Det enda som korrelerar är att först kommer introduktionen, fästet skapas som punkt fyra och skapelsen av människan och avslutningen avslutar skapelsen. Att introduktionen kommer först och avslutningen sist är ofrånkomligt. Att människan är det sista som skapas kan anses naturligt. Att fästet är punkt fem i bägge kan noteras, även om vad som föregår och följer divergerar. Så förutom introduktion och avslutning är det endast skapelsen av människan och fästets skapelse som har samma plats i sekvensen. Ingen av dessa två händelser föregås dock av samma skede. Människan som det sista som skapas följs av en avslutning i bägge fall. Jag anser man bör notera att i Enuma Elish är människan samtidigt det enda levande som skapas. Man kan således även hävda att människan skapas först av allt levande. Det som nämns om Marduk som skapare av växtlighet kommer efter skapelsen av människan.⁷⁴ Jag kan således konstatera att det i verkligheten finns mycket lite av gemensam ordningsföljd där en sådan inte är närmast oundviklig. Den gemensamma ordningsföljd Speiser betraktade som det ultimata beviset för texternas beroendeförhållande visar sig efter min granskning vara en chimär.⁷⁵

Min slutsats, baserad på vad jag presenterat i det här arbetet, är att skapelseberättelsen som helhet varken utgår från eller är en avmytologiserad version av Enuma Elish. Jag instämmer med den avslutande utvärderingen som Heidel gör när han konstaterar att olikheterna är alldeles för stora och likheterna alltför insignifikanta för att hävda ett gemensamt ursprung.⁷⁶ Skapelseberättelsen polemiserar inte heller, varken med ord eller utan, mot det budskap som Enuma Elish förmedlar. Som helhet har Enuma Elish ett helt annat innehåll och syfte. Enuma Elish och skapelseberättelsen har bägge sina högtstående litterära kvalitéer och ska bedömas utifrån vad de är. Den ena är, i jämförelse med texter man känner till, en unik skapelseberättelse vad gäller innehåll och litterär teknik medan den andra är ett välskrivet epos om hur Marduk besegrade Tiamat och tog makten. Även Enuma Elish är unik genom att författaren kombinerat gudars maktkamp med världens skapelse. Jag ansluter mig till den grupp av forskare som hävdar att berättelserna är fristående från varandra.

När min analys visade att texternas syfte inte har något gemensamt väcktes min nyfikenhet för huruvida det finns andra berättelser i GT som verkligen har ett liknande syfte som Enuma Elish. Efter en genomgång av GT anser jag att jag fann en sådan. Den berättelsen har liknande stil, struktur och höjdpunkt som Enuma Elish och utöver detta har den även andra gemensamma element. Den berättelsen är den som återfinns i 2 Mosebok. Där berättas om en universellt okänd gud som fungerat främst i samband med en enda familj och ätt. Nu ska han i samarbete med Mose göra sig känd under ett nytt namn. Det blir en upprepad kamp mot Egyptens gudar och Res son och avbild, Farao. Farao hotar Mose, hans folk och hans gud, men Jahve strider och övervinner Farao och Egypten med alla dess gudar. Den slutliga segern sker när Jahve klyver Sävhavet varefter Israels barn tågar torrskodda igenom medan egyptierna slungas tillbaka mitt i havet och förgås.

⁷⁴ T.ex. de av Marduks namn som har med frambringande av växtlighet att göra på tavla VII.

⁷⁵ Speiser (1964, 10) tog ordningsföljden direkt från Heidel (1951, 129–130). Speiser drog betydligt mer långtgående slutsatser av ordningsföljden än vad Heidel hade gjort.

⁷⁶ Heidel (1951, 139) är dock öppen för möjligheten att berättelserna är sprungna ur en gemensam källa.

Sedan vandrar folket mot Sinai. Där färdigställer de ett tempel, tabernaklet, som görs utifrån en himmelsk mönsterbild. Insamlingar görs när folket av glatt hjärta ger gåvor för att bygga helgedomen. Nu mottas också lagar som föreskriver hur man ska göra för att tjäna Jahve på rätt sätt. Avslutningen är att tabernaklet invigs och HERRENS härlighet uppfyller det när han träder in i sitt tempel.

Det är anmärkningsvärt hur många paralleller det finns gällande tema och syfte i den här berättelsen när det fanns så få i skapelseberättelsen. Förutom detta har de här två berättelserna liknande omfattning, bägge inkluderar regler och råd hur man ska tjäna sin gud, bägge inkluderar byggande av ett tempel utifrån en himmelsk förebild och höjdpunkten inkluderar en invigning av templet.

Den textsekvens man brukar hänföra till en tänkt kaoskamp: Jes 51:9–10⁷⁷, hör, som tidigare noterat, inte ihop med skapelsen, utan med exodus när HERREN visade sin styrka vid besegrandet av de egyptiska gudarna, högg ner Rahav och gjorde Sävhavet till en torr väg. Texten i Jesaja hör således till denna berättelse med liknande syfte som Enuma Elish: HERRENS strid med andra gudar på väg mot tempelbygge och att göra sig känd som hela jordens konung.

Det att 2 Mosebok uppvisar mycket större likhet med Enuma Elish än vad skapelseberättelsen gör tolkar jag som ytterligare stöd för att min slutsats är korrekt som ser skapelseberättelsen och Enuma Elish som grundläggande helt olika berättelser.

⁷⁷ הָלוֹא אֲתֵּיָהּ הַמִּתְרַבֵּת לִּי מִי¹⁰ עוֹרִי עוֹרִי לְבָשִׁי עֹז נִרְוֶעַ יְהוָה עוֹרִי כִּימִי לָדֶם דְּרוֹת עוֹלָמִים הָלוֹא אֲתֵּיָהּ הַמִּתְרַבֵּת רַחֵב מְחוֹלָלֹת תַּנּוּן: תְּהוֹם רַבָּה הַשְׁמָה מַעֲמֻקִּיִּים דָּרָךְ לַעֲבֹר גְּאוּלִּים:

Vakna upp, vakna upp, klä dig i makt och styrka, Herre! Vakna upp som i forna dagar, som i gången tid. Det var du som högg ner Rahav, du som genomborrade draken. Det var du som torkade ut havet, vattnet i det stora djupet, du som gjorde havsbotten till en väg, där de befriade kunde tåga fram.